

1

רשותו לישראל, אֵילִימָא – אם נאמר מִשּׁוּם דְּקָבֵר הַנְּכִירי דְּלִמָּא אֲתִי
 62 לְאַחֲזֹקֵי בְּרִשּׁוֹתוֹ – שְׂמָא יבוא הישראל על ידי שכירות זו להחזיק
 63 בִּרְשׁוֹת שֵׁשׁ לוֹ בַּחצֵר, כְּלוּמַר שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בַּחצֵר כְּשׁוֹכֵר גְּמוּר וּלֹא
 64 יִסְתַּפֵּק רַק בִּכְךָ שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹצִיא לַחֲצֵר עַל יְדֵהוּ, הֵינִיחָא לִמָּאן
 65 דְּאָמַר – מוֹזֵן דָּבָר וְהוּא לְסוֹבֵר שֶׁבְּכִירוּת בְּרִיחָא צְעִינָן – שֶׁהַשְּׂכִירִית
 66 צְרִיכָה לְהוֹדִית חֻזְקָה, כְּדִלְהֵל, מוֹזֵן שִׁישְׁתַּמֵּשׁ הַנְּכִירי לִכְךָ, וְלֹא
 67 יֵישְׁכִיר לוֹ אֶת רְשׁוֹתוֹ, אִלָּא לִמָּאן דְּאָמַר – [לְסוֹבֵר] שֶׁבְּכִירוּת רְעוּזָה
 68 צְעִינָן – שְׂדֵי בְּשִׁכְרִית חִלְשָׁה, מָאִי אִיכָא לְמִימָר – כִּיֵּצֵד נִבְאָר זֹאת,
 69 מְדוּעַ לֹא יִפְחוֹץ הַנְּכִירי לְהַשְׂכִּיר אֶת רְשׁוֹתוֹ.
 70 שְׁטַרְטֵם שֶׁהִגְמֵרָא מְשִׁיבָה, הִיא מְבִיאָה וּמְבֹאֶרֶת אֶת הַמַּחֲלֻקֶּת
 71 הָאֵמֻמָּה אֹדוּת טִיב הַשְּׂכִירִית הַנְּדֵרֶשֶׁת: דְּאֵתְמָר – שֶׁנֶּאֱמַר בְּבֵית
 72 הַמִּדְרָשׁ, רַב חֲפָזָא אָמַר, הַשְּׂכִירִית מִן הַנְּכִירי הַמֵּתִירָה הוֹצֵאָה
 73 מִבֵּית יִשְׂרָאֵל לַחֲצֵר, צְרִיכָה לְהוֹדִית בְּרִיחָהּ וְחֻזְקָה, וְרַב
 74 שֶׁשֶׁת אָמַר, דִּי בְּשִׁכְרִית רְעוּזָה וְחִלְשָׁה.

הגמרא דנה במה נחלקו. מבררת הגמרא: מֵאָי [ומה] שכירות
76 רְעוּעָה, וּמֵאָי [ומה] שכירות בְּרִיאָה, אֵילִימָא - אם נאמר
77 ששכירות בְּרִיאָה היא שכירות הנעשית בְּפִרוּשָׁה, ואילו שכירות
78 רְעוּעָה היא הנעשית בְּפִתּוּת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה, ובוה נחלקו אם יש צורך
79 לשכור ממנה בשוה פרוטה דווקא או די גם בפחות. מֵאָי אֵיכָא לְמֵאֵן
80 דְּאָמַר [האם יש מי שסובר שמעויד בּוֹכְבִּים בְּפִתּוּת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה
81 לֹא שוֹכְרִים, אלא בפרוטה דווקא, וְהָאִי [והרי] לִשְׁלַח רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי
82 עֲקִיב בַּר יִנְיָר מְשֻׁמֵּי] [בשמו] דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הוּוּ יוֹדְעִין שְׁשׁוּבְרִין מִן
83 הַעוֹבֵד בּוֹכְבִּים אֲפִילוּ בְּפִתּוּת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה, וְיֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִמָּה
84 שְׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֵּן נַח [ונכרי] נִהְרַג עַל גִּזְלָ
85 אֲפִילוּ שֶׁל פְּחוֹת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה, וְלֹא נִיָּין אִיסוּר זֶה גוֹל לְהַשְׁבִּין -
86 לִיתְקוּן בהשבה לבעלים, שבישראל נאמר (ויקרא כג) 'והשיב את
87 הַגִּזְלָה', וְעַל כֵּן בהשבת הגזילה הוא מותקן את הלאו של 'לֹא
88 תִּגְזוּל' ואינו לוקה, אולם כן נח, שלא נאמרה בו מצוה זו של
89 הַשְׁבָּה, אֵין תַּקְנָה לִאִיסוּר שַׁעֲבַר, ולכן נהרג עליו. מדברי רבי חייא
90 בר אבא בשם רבי יוחנן שכן נח נהרג על פחות משוה פרוטה, יש
91 ללמוד שגם פחות משוה פרוטה נחשב ממון אצל נכרי, ועל כן
92 מועילא השכירות ממנו גם בסכום זה. נמצא שאין לומר שרב
93 חסדא ורב ששת נחלקו אם השכירות בריאה או רעועה,
94 הִתְבּוּנוּ לַחֲלוֹק אם אפשר לשכור מן הנכרי בפחות משוה פרוטה,
95 מאחר שברור שאכן אפשר לעשות כן.

הגמרא מבארת את המחלוקת: **אֵלָא** שכירות **בְּרִיאָה** היא בשכירות
שהתנה עם הנכרי שיחא רשאי למלא את החצר **בְּמוֹתְהֵי**
וְאִבְרֵינָּהּ – ספסלים וקתדראות (מימי בסאות), ושכירות **רְעוּעָה** היא
בשכירות הנעשית בְּלֹא התנאי שיחא רשאי למלא את החצר
בְּמוֹתְהֵי וְאִבְרֵינָּהּ. רב חסדא סובר שבכדי להתיר את ההוצאה
לחצר על השכירות לכלול גם זכות זו, ורב ששת סובר שאף
בשכירות שאין בה זכות זו מתירה את ההוצאה.
הגמרא שבה לקושייתה הראשונה. מקשה הגמרא: **הֲנִיחָא** – מובן
הדבר, מה שנאמר לעיל שהצריכו חכמים שכירות זו מתוך שידעו
שהנכרי יסרב לה, **לְמָאן דְּאָמַר** – לסובר ש**שְׂכִיבֵיתָ בְּרִיאָה בְּעֵינָן**
(– צריך), והיינו שכירות שתכלול זכות למלא את החצר בכלים,
שודאי שהנכרי לא יסכים לכך, **אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר** (– לסובר)
שְׂכִיבֵיתָ רְעוּעָה בְּעֵינָן (– צריך), שדי בשכירות שאינה כוללת זכות
זו, **מָאן אִתָּא לְמִימַר** – כיצד נבאר את האמור לעיל שהנכרי אינו
מתיר להשכיר את רשותו, ומדוע לא יחפץ בכך.
מפתח הגמרא: **אֵפִילוּ** – אף על פי שאין בכלל השכירות
רשות לישראל למלא את החצר בכלים, **תִּיבִי** (– חושש) **הַעוֹבֵד**
בְּזִבְכֵּי לְבָשִׁים שהוא מדמה שיש בשכירות זו, **וְלֹא מוֹנֵה** – והוא
מסרב להשכיר את החצר.
הגמרא שבה לברייתא דלעיל אודות חצר שדר בה נכרי: **גּוֹפֵא** –
נשוב לדברי הברייתא ונבאר את דבריה, חצר שדרים בה כמה
ישראלים, אסור להוציא ולהכניס מהבתים לחצר ומהחצר
לבתים, לפי שיש בחצר רשות למה בני אדם, אולם **חֲצִירֵי שְׂל**
עוֹבֵד בְּזִבְכֵּי, איש שדרים בבתיים הפתוחים אליה כמה עובדי
כוכבים, **הָרִי הוּא** (– החצר) נחשב כדור **שְׂל בַּהֲמָה**, שכשם שאין

המשך בעמוד קפז

המשך ביאור למס' עירובין ליום חמישי עמ' א

1 לבהמות כל זכות בחצר, ואין החצר נחשבת כאילו יש בה כמה
2 רשויות וייאסר להוציא ולהכניס מהבתים לחצר ומהחצר לבתים,
3 אף חצר שדרים בה כמה נכרים אינה נחשבת כאילו יש בה כמה
4 רשויות, ומוֹתֵר לְהַכְנִיֵס וּלְהוֹצִיא מִן חֲצֵר לְבֵתִים וּמִן פְּתִים לְחֲצֵר.
5 וְאִם יֵשׁ שָׁם – אִם דֶּר שָׁם, באחד מהבתים הפתוחים לאותה חצר,
6 יִשְׂרָאֵל אֶחָד, אוֹסֵר אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עַל יִשְׂרָאֵלִים אַחֲרִים לְהוֹצִיא

7 ולהכניס מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים, מפני שהיא כחצרו
8 של ישראל, והמוציא או מכניס מבתי הנכרים לחצר, הרי מוציא
9 או מכניס מרשות שהיא מיוחדת לאחד לרשות שהיא מיוחדת
10 לאחר, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אֹמֵר, לְעוֹלָם הַנִּכְרִי
11 אֵינוֹ אוֹסֵר, עַד שֶׁיְּהִיוּ דָרִים בַּחצֵר שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים הָדָרִים בְּשָׁנֵי בָתִּים,
12 שֶׁהֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה.

הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אָמַר ר' שנינו בברייתא, הַצִּירָו שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – חצר שפתוחים אליה בתים שמתגוררים בהם נכרים בלבד, הִרִי הוא פְּדִיר שֶׁל בְּהֶמָה וכו', ואם יש שם ישראל אחד אוסר. כלומר, הנכרי אינו אוסר כלל, ומותר להוציא מביתו לחצר, לפי שביתו כדיר של בהמה, ואולם אם דר בחצר גם ישראל, אוסר ישראל להוציא להוציא להכניס מביתו של הנכרי לחצר ושבית הנכרי אין לו רשות, ובחצר יש לו, והרי הן רשויות חלוקות, ואין להוציא מכאן לכאן. ומשמע, שמביתו של ישראל מותר להכניס ולהוציא לחצר, שרשותו של הנכרי בחצר אינה חשובה לאסור על ישראל להוציא מביתו אליה. וקשה: וְהָאֵמָּן תֵּנָן – והלא אנו שנינו במשנה שְׁהָדָר עִם הַעוֹבֵד בּוֹכְבִּים בְּחָצֵר הִרִי וְהַנְכְּרִי אוֹסֵר עָלָיו – על ישראל הדר עמו? להוציא ולהכניס מביתו שלו לחצר, ושלא כדברי הברייתא.

מתרצת הגמרא: לֹא קָשָׁה, הָאֵם – מה ששנינו במשנה שהנכרי אוסר להכניס ולהוציא מביתו של ישראל לחצר, מדובר בְּאִיתִיהָ – להנכרי נמצא בביתו אותה שבת, הָאֵם – ומה ששנינו בברייתא שאין נכרי אוסר את ביתו של ישראל, ורק ישראל אוסר את ביתו של הנכרי, מדובר שם בְּלִיתִיהָ – שאין הנכרי נמצא שם בשבת זו, ולפיכך אינו אוסר.

הגמרא מבררת את התירוץ. שואלת הגמרא: וּמָאי קָסָבָר – ומה סובר רבי מאיר, האומר שאין נכרי אוסר את ביתו של ישראל כאשר אין הנכרי בשבת זו בחצר. אִי קָסָבָר – אם הוא סובר שדירה בְּלֹא בָעָלִים שָׁמָּה דירה, שאף שהנכרי אינו שם בשבת, עדיין הוא נחשב כדר שם ויש לו רשות בחצר, אם כן אֶפְּסִילוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים נָמִי נִתְקַסֵּר – גם הנכרי יאסור להוציא מביתו של ישראל אפילו אינו שם בשבת זו, כשם שהוא אוסר כשהוא נמצא שם. וְאִי קָסָבָר – ואם הוא סובר שדירה בְּלֹא בָעָלִים לֹא שָׁמָּה דירה, אֶפְּסִילוּ יִשְׂרָאֵל נָמִי לֹא נִתְקַסֵּר – גם ישראל שאינו בביתו לא יאסור על האחרים את ההוצאה לחצר. והלא אין הדין כן, שישאל הדר בחצר אוסר לאחרים את ההוצאה גם כאשר אינו נמצא בחצר.

מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם קָסָבָר – סובר רבי מאיר שדירה בְּלֹא בָעָלִים לֹא שָׁמָּה דירה, ורשות הדין שמי שאינו נמצא בחצר בשבת, בין נכרי ובין ישראל, אינו אוסר על אחרים להוציא ולהכניס מביתם לחצר, ויִשְׂרָאֵל דְּבִי אִיתִיהָ אָסֵר – שכאשר הוא נמצא שם הוא אוסר מעיקר הדין, שדירת ישראל שמה דירה. כִּי לִיתִיהּ גִּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן – אף כאשר אינו נמצא בחצר גזרו חכמים שיאסור אנו האופן שהוא נמצא בחצר, אבל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, דְּבִי אִיתִיהָ – שגם כאשר הוא בחצר אוסר אוסר מעיקר הדין אלא משום דירה שָׁמָּה ישראל הדר עמו בחצר וְלִמַּד מִפְּעֻשָּׁיו, על כן כִּי אִיתִיהָ אָסֵר – כאשר הוא בחצר, הוא אוסר על ההוצאה וההכנסה מבית ישראל לחצר, משום הגזירה האמורה, אבל כִּי לִיתִיהּ לֹא אָסֵר – כאשר אינו בחצר לא גזרו שיאסור.

הגמרא מבררת את הדין האמור, שנכרי אינו אוסר כאשר אינו בחצר באותה שבת. מקשה הגמרא: וְכִי כאשר הנכרי לִיתִיהּ – אינו בחצר, לֹא אָסֵר להוציא ולהכניס מהבתים לחצר, וְהִתְנֵן – והלא שנינו במשנה (הלח פו), הַמֵּינִת אֶת בֵּיתָהּ וְהִלָּךְ לֹא לְשִׁבְתָּהּ בְּעִיר אֲחֵרֶת, אֲחֵר נָכְרִי וְאֲחֵר יִשְׂרָאֵל – בין אם ההולך הזה נכרי הוא ובין אם הוא ישראל, אוסר על הנשארם להוציא לחצר, עד שיערבו עמו או שיבטל את רשותו (אם הוא ישראל) או עד שישכרו ממנו את רשותו (אם הוא נכרי). דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. הרי שנכרי אוסר גם כאשר אינו בחצר.

מתרצת הגמרא: הָתָם – שם במשנה מדובר בְּאִיתִיהָ – שנכרי

זה שהניח את ביתו והלך לו, הלך למקום קרוב והוא עתיד לחזור בו ביום, ואף שכל עוד הנכרי אינו שם הרי שמעיקר הדין אינו אוסר את ההוצאה מהבתים לחצר, וכאמור לעיל, מכל מקום גזרו חכמים שיאסור, שמא ימשיכו להוציא לחצר גם אחר שיחזור, שלא יעלה על דעתם שמעתה שחזר ההוצאה אסורה.

הגמרא מביאה את פסק ההלכה: אָמַר ר' יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלָּכָה בְּרִבִּי אֶלְעִיָּזָר בֶּן יַעֲקֹב, שאין הנכרי אוסר אלא כאשר דרים בחצר לפחות שני ישראלים. וכיון שהלכה פסוקה היא, אפשר לדורשה בדרשה לרבים. וְכֵן הוּנָא אָמַר, אין זו הלכה, אלא רק מִנְהֵג הוּא שנהגו בְּרִבִּי אֶלְעִיָּזָר בֶּן יַעֲקֹב. על כן, אין לדרוש זאת ברבים, אולם מורים כן למי שבא לשאול מה לעשות. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, נִהְיָ הָעָם בְּרִבִּי אֶלְעִיָּזָר בֶּן יַעֲקֹב, אף שאין דורשים כן ואין מורים כן, שלא הוכרע כן להלכה, מכל מקום אין מוחזים במי שנהגו כרבי אליעזר בן יעקב ומיקל להוציא ולהכניס מבית לחצר במקום שאין דר שם אלא ישראל אחד.

כמהם לאמור לעיל שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, דנה הגמרא אם מותר למורה הוראה להורות הלכה זו אף במקום רבו: אָמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, קִיָּיָא לִן – (מקובל בידנו) ביבמות (טז) כי מִשְׁנֵת רַבִּי אֶלְעִיָּזָר בֶּן יַעֲקֹב קָב וְנָקָה, כלומר דבריה מועטים קב שהוא מידה קטנה, שלא הובא מדבריו במשניות וּבְבִרְיֵיתוֹת אלא מעט, אולם כל אשר הובא בהן הוא סולת נקיה, שהלכה כמותו בכל מקום, ולפיכך ודאי שהלכה כמותו במה שאמר במשנתו (לעיל סא) שאין נכרי אוסר על ישראל לטלטל בחצר עד שיהיו שם שני ישראלים האוסרים זה על זה, וכן אָמַר ר' יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל שֶׁהִלָּכָה בְּרִבִּי אֶלְעִיָּזָר בֶּן יַעֲקֹב כְּכָךְ, ומעתה יש לשאול, מִהוּ לתלמיד לְאֹדוּרֵי – (להורות) הלכה זו בְּמָקוֹם רָבוֹ, האם נאמר שכיון שהלכה פשוטה היא ואינה תלויה בסברא, מותר הדבר, או שמא גם הלכה זו אין לתלמיד להורות במקום רבו, שחוצפה היא.

אָמַר לִיה רב יוסף לאביי, הלא אֶפְּסִילוּ את דין אכילתה של בִּיעֲתָא בְּבִתְהָא – (ביצה בכותח) (בעו) [בָּעִין] מִיָּנִיה – (שאלתי ממנו) מִרַב חֲסִידָא כָּל שְׁנֵי – (שנותיו) דְּרַב הוּנָא רבו, שחפצתי לנסות את רב חסידא אם יורה הלכה זו במקום רבו, ועל כן שאלתי בכל אותן שנים אם מותר לאכול ביצה בכותח, וְלֹא אָוִיר – לא הורה דבר, משום 'מורה הלכה במקום רבו', ואף שהיא הלכה פשוטה ביותר, וכל שכן שהוראה זו, שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, שאינה פשוטה כמותה, שאין לתלמיד להורות אותה במקום רבו.

הגמרא מביאה מה שלמד אביי מדברי רב יוסף הללו: אָמַר לִיה רַב יַעֲקֹב בֶּר רַב אֲמַר לֵאמֹר, בְּגוֹן מַגִּילת תְּעִינִית, שנכתב בה אלו ימים בשנה אסורים בתענית, דְּכִתְרֵיבָא וְנִינְאָא – (שהיא כתובה ומונתה) וגלויים לכל לראות מה כתוב בה, מִהוּ לְאֹדוּרֵי בְּאִיתִיהָ דְּרִבִּיהּ – האם מותר לתלמיד להורות ממנה הלכה במקום רבו, שמאחר שדבריה גלויים לכל, שמא אין איסור בדבר. אָמַר לִיה אביי רַב יַעֲקֹב בר אבא. הָבִי – (וכן) אָמַר רַב יוֹסֵף, אֶפְּסִילוּ את דין אכילתה של בִּיעֲתָא בְּבִתְהָא – (ביצה בכותח) (בעו) [בָּעִין] מִיָּנִיה – (שאלתי ממנו) מִרַב חֲסִידָא כָּל שְׁנֵי – (שנותיו) דְּרַב הוּנָא רבו, וְלֹא אָוִיר – ולא הורה לי דבר, משום 'מורה הלכה במקום רבו', ואף שהיא הלכה פשוטה ביותר, כדלעיל, ומכאן יש ללמוד שכל שכן שאין לתלמיד להורות ממגילת תענית במקום רבו.

הגמרא מביאה מעשים של תלמידים שהורו בחיי רבותיהם שלא במקומם: רַב חֲסִידָא אָוִיר – הורה הלכה בְּכַפְרִי (שם מקום), בְּשֵׁנִי – (בשנותיו) דְּרַב הוּנָא, לפי שלא היה מקומו של רב הונא שם אלא בפומבדיתא.